

renen van juist deze laesies. Vooral glasionomeercement blijkt zeer geschikt, op voorwaarde dat het zorgvuldig wordt verwerkt.

Een ander probleem van deze bevolkingsgroep is de veelvuldig voorkomende slijtage van de gebitselementen. Bij het weer opbouwen kunnen composieten goede diensten bewijzen. Wil men echter controleren of 1. de laesies zich uitbreiden en 2. de behandeling succesvol is, dan dient men te beschikken over een goed registratiesysteem en over adequate meetmethoden. Aan deze problemen wordt aandacht besteed. Duidelijk wordt dat op dit gebied de ontwikkelingen nog maar net begonnen zijn.

Parodontale aspecten

Aan de hand van het bekende experiment van Harold Loë over de invloed van plaque op de ontstekingsgraad van de gingiva, wordt een literatuuroverzicht gegeven over de huidige opvattingen over de parodontale gezondheid van ouderen. Wellicht zijn zij wat gevoeliger voor een versneld optredende parodontitis, vooral bij het optreden van cumulatieve laesies. Het is van

belang de aanpak van parodontale problemen bij ouderen eenvoudig te houden en af te stemmen op levensverwachting en op de motorische mogelijkheden (mondhygiëne). Het mechanisch reinigen kan worden ondersteund door spoelen met een 0,2% chloorhexidine-oplossing. Voor duurzame resultaten is, na de gebruikelijke rootplaning en curettage, regelmatige professionele plaqueverwijdering aan te bevelen.

De behandeling van functionele problemen bij oudere patiënten

Als men afstudeert heeft men veelal vaste behandelingschema's. Aan de hand van een aantal patiëntengevallen wordt de ontwikkeling getoond van de behandelingsfilosofie zoals deze de laatste tijd in de literatuur heeft plaatsgevonden: Handhaaf de primaire functies, zorg voor een gebalanceerde occlusie/articulatie, pas het concept van de verkorte tandboog toe en handhaaf bij het vervaardigen van een immediate

prothese een aantal wortels op strategische plaatsen; maak een overkappingsprothese. Stel het maken van een prothese ook niet eindeloos uit want met het verderen van de leeftijd wordt het voor de patiënt steeds moeilijker om hieraan te wennen. Een frame of plaatprothese kan zeer goed als 'inleider' dienen door deze vervanging geleidelijk aan uit te breiden tot een volledige prothese.

BEOORDELING

De cursus wordt met veel enthousiasme en vaart gebracht. Alle docenten geven blijk van een grote betrokkenheid met en ervaring in het omgaan met ouderen. Men verschaft veel informatie, gebaseerd op onderzoek en literatuurgegevens. De tekst in de syllabus wordt als bekend verondersteld. Men licht deze toe en verstrekt aanvullende informatie. Jammer dat deze syllabus pas op de cursusdag zelf is uitgereikt.

A. C. M. van de Poel, Winsum

De keuze van de te bespreken cursus is gemaakt in overleg met het Orgaan PAOT. De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij de redactie.

Boekbesprekingen

ONDER REDACTIE VAN R. KROES, H. CLAESEN, R. J. J. HERMUS ET AL. Voeding in de praktijk. 150 pag. Bohn, Scheltema en Holkema, Utrecht, Antwerpen 1984. Prijs f 50,—. ISBN 90 S 514 200 I.

Dit boek is tot stand gekomen vanuit de gedachte dat er in het Nederlandse taalgebied behoefte bestaat aan een praktisch en beknopt, maar toch wetenschappelijk goed gefundeerd boek over de relaties voeding-ziekte en voeding-gezondheid. Doelgroep zijn in de eerste plaats huisartsen, diëtisten en verpleegkundigen en anderen die in hun praktijk met voedingskwesties in aanraking komen.

De inhoudsopgave leert dat voor alle relevante voedingskwesties een plaats is ingeruimd. Het kan dan ook goed dienen als studieboek voor al diegenen die in hun (para)medische werk of studie specifieke voedingsonderwerpen willen bestuderen. Het lijkt vooral zeer geschikt om in de artsenopleiding te worden gebruikt. Het leent zich ook prima als naslagwerk, het-

geen wordt vereenvoudigd door de aanwezigheid van een trefwoordenregister.

F. A. Toors, Nieuw Vennepe

J. F. DE WIJN, W. A. VAN STAVAREN. De voeding van elke dag. Derde, herziene druk, 311 pag. Bohn, Scheltema en Holkema, Utrecht, Antwerpen 1984. Prijs f 57,50. ISBN 90 313 0656 8.

Door de snelle ontwikkelingen in de voedingswetenschappen was het nodig om de laatst verschenen editie van 1980 te herzien en aan te vullen. Meer aandacht voor de relatie voeding en welvaartsziekten, waaronder hart- en vaatziekten en tandcariës. Ook de verschuivingen in het Nederlandse voedingspatroon van de laatste decennia worden geanalyseerd.

Dit boek richt zich op nogal wat doelgroepen: geneeskundigen, biologen, studenten aan een hogere of middelbare (para)medische beroepsopleiding zoals diëtisten, verpleegkundigen en huishoudkundi-

gen, alsmede docenten biologie en studenten van de koks- en hotelscholen. Om deze brede lezerskring te kunnen bereiken is in de tekst zoveel mogelijk afgezien van wetenschappelijk taalgebruik of uitgebreide medische terminologie.

De behandelde stof richt zich voornamelijk op de voeding voor de gezonde mens in zijn verschillende leeftijdsfasen. Dieettherapie, met uitzondering van algemene regels voor vermagering, wordt niet behandeld. Het verschijnsel tandcariës wordt uiterst beknopt weergegeven. Hoewel het proces van carieuze aantasting in grote lijnen juist wordt beschreven, treffen we toch een aantal storende onjuistheden en omissies aan. Het blijkt eens te meer dat de kennis en de belangstelling van deze specifieke door de voeding veroorzaakte aandoening onder voedingsdeskundigen op laag niveau functioneert. De kritiek op dit onderdeel neemt niet weg dat deze uitgave, voor de tandarts en de mondhygiënist en vele anderen een schat aan waardevolle informatie biedt. Voor een ieder met een medisch-biologische achtergrond en een

meer dan oppervlakkige interesse in de voeding valt aanschaf van dit boek aan te bevelen.

F. A. Toors, Nieuw Venneep

ONDERREDACTIE VAN H. TOORS, J. M. VEEN. Mens en voeding. 233 pag. Nijgh en Van Ditmar Educatief, 's Gravenhage 1985. Prijs f 57,50. ISBN 90 236 21876.

In het woord vooraf geven de auteurs aan met dit boek te willen voorzien in de behoeften van mbo- en hbo-opleidingen, waar het onderwijs in de voedingsleer de laatste jaren sterk is verbreed.

In dit boek krijgen niet, zoals welhaast traditioneel in de vroeger verschenen boeken op dit gebied, de biochemie en de fysiologie van de voeding de nadruk, maar wordt ruime aandacht geschonken aan economische en culturele factoren en consumentengedrag. Ook de voedselsituatie in de probleemgebieden in de derde wereld wordt belicht.

Het onderwerp wordt in vier hoofdonderdelen gesplitst. De volgorde waarin deze worden behandeld maakt reeds duidelijk waar de auteurs de nadruk willen leggen. 1. 'De voedselvoorziening in de wereld': de problematiek rond het aanbod van voedsel. 2. 'Voedingsleer': fysiologische en niet-fysiologische voedingsbehoeften. 3. 'Factoren die de besluitvorming ten aanzien van de voedselkeuze kunnen beïnvloeden'. 4. 'Voeding in Nederland': de voedselconsumptie van diverse groepen in Nederland; de gevolgen van deze consumptie en eventuele aanbevelingen die daaruit voortvloeien voor de voeding van elke dag.

'Mens en voeding' is een modern boek dat inderdaad geschikt is voor de genoemde doelgroepen. Het geeft een compleet en begrijpelijk overzicht van de voeding in de context van de hedendaagse samenleving. Het is daardoor ook toepasbaar in het onderwijs voedingsleer voor studenten tandheelkunde en voor de opleiding tot mondhygiënist.

F. A. Toors, Nieuw Venneep

SIDNEY W. MINTZ. Sweetness and power. 274 pag. Viking Penquin Inc., New York 1985. Prijs \$ 20,—. ISBN 0 670 68702 2.

De schrijver is hoogleraar antropologie aan de John Hopkins universiteit. In zijn boek beschrijft hij hoe Europeanen en Amerikanen in ongeveer drie eeuwen tijd suiker van een zeldzame buitenlandse lekkernij tot een dagelijkse behoefte hebben gemaakt en hoe een produkt van slavenar-

heid door de groeiende vraag de geschiedenis van kapitalisme en industrie beïnvloedde. In zijn boek citeert de schrijver, historische, hoofdzakelijk Britse en Amerikaanse bronnen. Zo krijgt de lezer inzicht in de koloniale geschiedenis van de nieuwe wereld en de daarmee gepaard gaande grootschalige hebzucht, die leidde tot een bloeiende suikerindustrie met zijn naar huidige normen onmenselijke aspecten van slavenarbeid op grote schaal. Nergens spreekt de schrijver moraliserend, of wordt hij emotioneel bij zijn weergave van de feiten. Als een goed historisch antropoloog presenteert hij zijn verhaal op feitelijke wijze in een prettig leesbare stijl. Het blijft niet bij een nuchtere opsomming van feiten met betrekking tot de exponentiële groei van de wereldsuikerproductie. Mintz schetst bovendien het historisch perspectief waarin de geïnteresseerde lezer zicht krijgt op de levensomstandigheden van de gewone burger, de edelman en de royalty door de eeuwen heen. Dank zij de vele historische bronnen die Mintz laat spreken krijgt zijn verhaal over de verbouw van het suikerriet, de winning van suiker, en de begeleidende handel en politieke machts-spel kleur en perspectief.

Met tal van anekdoten en voorbeelden van de vele toepassingen van suiker als specerij, decoratie, therapeuticum en klassebevestigende, exquise lekkernij, tot bron van lege calorieën voor de arbeidende klasse, schildert Mintz de sociale en culturele achtergronden van het fenomeen suiker. Door zijn brede, goed gedocumenteerde achtergrond biedt 'Sweetness and power' uitstekend inzicht in de manier waarop suiker zich een plaats heeft verworven in onze dagelijkse voeding en hoe het verweven is met de schaduwzijden van de groei der westerse beschaving. Daarmee is dit boek voor een ieder die zich met de menselijke voeding bezig houdt, of zich ervoor interesseert, interessante kost.

F. A. Toors, Nieuw Venneep

G. NIKIFORUK. Understanding dental caries I. Etiology and mechanisms. Basic and clinical aspects. 317 pag., 133 afb., 32 tab. S. Karger AG, Basel, München, Paris, London, New York, Tokyo, Sydney 1985. Prijs \$ 34,75. ISBN 3 8055 3864 2. II. Prevention. Basic and clinical aspects. 302 pag., 81 afb., 51 tab. S. Karger AG, Basel München, Paris, London, New York, Tokyo, Sydney 1985. Prijs \$ 24,75. ISBN 3 8055 3905 3.

De Zwitserse uitgever Karger heeft met deze uitgave zijn reputatie bevestigd. Het zijn echte boeken, gedrukt op goed papier, ruim voorzien van keurige illustraties. Boeken van Karger zijn vaak aan de prijzige kant. De prijs van deze twee delen valt

echter mee. Waarschijnlijk danken we de gunstige verhouding prijs-kwaliteit aan de oplage waarop wordt gemikt en mogelijk de wens het als leerboek ook voor studenten betaalbaar te houden.

De auteur, hoogleraar Preventieve Tandheelkunde aan de universiteit van Toronto, bestrijkt met deel I alle fundamentele aspecten en mechanismen van het cariësproces. In deel II, een apart boekwerk, worden vooral de klinische aspecten van de cariëspreventie behandeld. Deel II kan los worden gebruikt.

Eerder verschenen boeken over cariës van de hand van een enkele auteur dragen veelal in meer of mindere mate het stempel van de schrijver en diens specifieke interessen, of zijn evenredig gevuld met onderwerpen uit de eigen onderzoekslijn. Eenzijdigheid is te ondervangen door een boek samen te stellen uit bijdragen van meer auteurs met ieder een eigen subspecialisme. Een redacteur of editor moet dan zorgen voor lijn in het geheel. Zo een 'multi-auteur'-boek toont niet zelden een gebrek aan eenheid, in het ergste geval zelfs overlappingsen of omissies. Om dit te voorkomen schreef Nikiforuk teksten zelf. Vervolgens legde hij ze ter correctie en aanvulling voor aan twaalf hoogleraren, gezaghebbend in het internationale cariësonderzoek. Het resultaat is een compleet boek zonder witte plekken, in een prettig leesbare stijl geschreven. Nikiforuk laat alle aspecten van de cariologie in zijn boek aan de orde komen.

'Understanding dental caries' deel I en II is een waardevolle uitgave, die vanwege zijn goede documentatie niet alleen een 'bijbel' kan zijn voor de algemeen-practicus en een studieboek voor de student tandheelkunde, maar ook voor de onderzoeker houvast biedt en veel literatuurstudie overbodig maakt.

F. A. Toors, Nieuw Venneep

A. W. J. VAN PELT. Adhesion of oral streptococci to solids. 111 pag. Academisch proefschrift, rijksuniversiteit te Groningen. Drukkerij Van Denderen B.V., Groningen 1985.

Doel van dit onderzoek was de bestudering van de rol van de oppervlakte-energieën van vaste en bacteriële oppervlakken om daardoor een beter begrip te krijgen van de vorming van plaque op tandoppervlakken. Tot dit doel werden contacthoeken gemeten met gebruikmaking van diverse vloeistoffen. Eerst werden de oppervlakte-energieën bepaald van tandglazuur, al of niet bedekt met pellicel en al of niet behandeld met fluoriderende agentia. Pellicel resulteerde in een verlaging van de oppervlakte-energie.

Vervolgens werd *S. sanguis* geadsor-

beerd op diverse polymeeroppervlakken. Daarbij bleek dat grotere aantallen bacteriën adsorbeerden op oppervlakken met een hogere oppervlakte-energie, zoals te verwachten was. Uit de kinetiek van deze adsorptie bleek, dat deze eerst na enkele uren aanzienlijke vormen aannam. Dit suggereert dat bacteriën zich aanpassen aan het hun aangeboden oppervlak. Verschillende bacteriestammen bleken zich op glas des te sterker te hechten naarmate hun eigen oppervlakte-energie hoger was. Ook dit was te verwachten.

Dit werk, dat in zekere zin een voortzetting vormt op dat van Busscher, toont aan, dat behandeling van het oppervlak van de tand voorzien van pellikel, de aanhechting van bepaalde bacteriën zal vergemakkelijken, terwijl de aanhechting van vooral de hydrofobe bacteriën daardoor zal worden bemoeilijkt.

F. C. M. Driessens, Nijmegen

D. E. LANGE. Parodontologie in der täglichen Praxis. Dritte, herziene druck. 561 pag., 390 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1986. Prijs DM 320,—. ISBN 3 87652 712 0.

Het betreft hier de derde herziene druk van een boek van Prof. Dieter Lange uit Münster, onbetwist toonaangevend klinisch parodontoloog in West-Duitsland. Ieder behandeld thema is voorzien van een uitgebreide literatuurlijst.

Voor de eerste hoofdstukken over diagnostiek en behandelplanning bevatten voor iedere tandarts zeer bruikbare stof, onder andere een gebruikersvriendelijke parodontiumstatus. De hoofdstukken over toepassing van chirurgische methoden zal voor de meeste algemeen-practici interessant zijn om kennis van te nemen, maar laat zich minder gemakkelijk vertalen naar toepassing in de algemene praktijk. Het boek ademt de juiste sfeer: mits na zorgvuldige diagnostiek en indicatiestelling een grondige behandeling wordt ingesteld en vooropgesteld dat een goede nazorg gewaarborgd is, zijn parodontale ontstekingen in het algemeen voor een groot deel goed te behandelen door de algemeen-practicus. Lange schrijft een 'recall'-frequentie in de 'maintenance phase' na actieve behandeling voor van drie tot vier keer per jaar, geheel in overeenstemming met bij voorbeeld Ramfjord en Lindhe.

Door zijn prachtige druk en mooie, goed verzorgde afbeeldingen leest het boek uiterst plezierig.

J. Jansen, Groningen

B. WASSERMAN. Root scaling and planing. A fundamental therapy. 160 pag., 293

afb. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, Sao Paulo, Tokyo 1986. Prijs \$ 82,—. ISBN 0 86715 177 3.

Zoals wordt vermeld op de omslag is root-scaling en planing een fundamentele therapie in de parodontologie. Op overzichtelijke wijze worden met veel afbeeldingen de volgende onderwerpen belicht: variatie in gezond en ongezond parodontium, doel van diep-scalen, instrumenten voor scalen en rootplanen, onderhoud van instrumenten, rootscaling- en planingstechnieken, probleemplaatsen, pijncontrole, keuze en volgorde van behandelen, controlefase en behandelresultaten.

De tekst van het boek heeft weinig diepgang, biedt geen nieuws en wordt onvoldoende ondersteund met literatuurverwijzingen. De indicatiestelling en behandelplanning zijn niet geheel volgens de hendaagse inzichten. Voor de diagnostiek, indicatiestelling en controle wordt te veel gebruik gemaakt van röntgenfoto's. Waar er nogal eens verwarring is omtrent definities van bij voorbeeld rootplaning en scaling heeft de auteur de kans gemist om deze onduidelijkheid weg te nemen. Eigen onderzoek over een lange periode naar de mortaliteit van de gebitselementen in de controlefase geeft de lezer meer inzicht in wat hij zelf bij zijn patiënten kan verwachten dan dit boek. De betere hoofdstukken zijn de meer praktische delen over handvoering, afsteuning en wijze van scalen en planen. Hierbij worden duidelijke, schematische overzichten gepresenteerd, waarin staat aangegeven welk instrument waar geplaatst dient te worden. Ook is goed in beeld gebracht hoe de behandelaar ten opzichte van de patiënt dient te zitten en op welke wijze er wordt afgesteund. Het slijpen van de instrumenten is minder goed in beeld gebracht. De meest toegepaste, door Hu-Friedy gepropageerde, slijpmethode wordt niet vermeld.

Samenvattend kan worden gesteld dat in het onderhavige boek de indicatiestelling en behandelplanning minder sterke onderdelen zijn. De delen over de meer technische zaken bevatten voor de algemeen-practici en mondhygiënist waardevolle aanvullingen op de literatuur.

L. J. van Dijk, Winsum

A. BOS. Communicatie in relaties. Over de systeem- en communicatietheorie. 203 pag. VUGA Uitgeverij B.V., 's Gravenhage 1986. Prijs f 24,75. ISBN 90 6095 464 5.

In de systeemtheorie wordt de problematiek van mensen losgemaakt van het individu. Niet een persoon, maar de relatie of het (gezins-)systeem is gestoord. Het accent ligt in deze opvatting op het zichtbare ge-

drag van mensen en er wordt uitgegaan van het axioma 'alle gedrag is communicatie'. Iemand met pleinvrees heeft in deze visie een rationeel doel; zijn of haar partner wordt daardoor immers gedwongen tot het besteden van meer zorg en aandacht. De auteur beschrijft deze theorie op een eenvoudige manier en in de vorm van een werkboek met opdrachten en meerkeuzevragen.

In het eerste hoofdstuk wordt de systeemtheorie vergeleken met de psychoanalyse, het behaviorisme en de humanistische psychologie. In het tweede hoofdstuk staan de belangrijkste begrippen en uitgangspunten, zoals communicatie, informatie, relatiefunctie en equifinaliteit. In hoofdstuk drie wordt beschreven hoe communicatie (woordtaal en lichaamstaal) werkt. Hoe communicatie tot moeilijke situaties leidt, is het onderwerp van hoofdstuk vier. In dit hoofdstuk worden communicatieproblemen beschreven zoals ze voorkomen bij relationele onenigheid, het probleem van onenigheid over oorzaak en gevolg (interpunctie), verstarring in de relatie en andere vormen van 'zieke' communicatie of problematische relaties.

Het vijfde hoofdstuk gaat over paradoxen in de communicatie die tot onoplosbare situaties leiden. Zo is er in de hulpverlening de paradox 'help mij, maar ik ben niet te helpen' die in het bijzonder de aandacht verdient. Een symptoom 'geneest' niet, omdat de hulpvrager het symptoom nodig heeft in zijn relatie met anderen. In het zesde hoofdstuk worden kort enkele algemene technieken beschreven. Het laatste en zevende hoofdstuk beschrijft het mensbeeld achter de systeemtheorie en somt enkele punten van kritiek vanuit andere psychotherapeutische stromingen op.

De auteur is er in geslaagd in begrijpelijke taal de communicatie- en systeemtheorie te beschrijven. Ter oriëntatie en als inleiding over communicatie tussen mensen kan dit boek de tandarts worden aanbevolen.

M.P.M.A. Duyx, Amsterdam

J. M. BERNIS. Was ist ein Würzelkanalbehandlung? 61 pag., 31 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paul, Tokio 1987. Prijs DM 48,—. ISBN 3 87652 617 5.

De waarde van schriftelijk voorlichtingsmateriaal neemt toe indien dit materiaal is voorzien van duidelijke en overzichtelijke illustraties. Illustraties vergroten de kans dat de boodschap interessant wordt gevonden, langere tijd wordt waargenomen en sneller wordt begrepen. Voorwaarde is overigens wel dat de illustraties aansluiten bij de behoeften van de doelgroep en niet te gedetailleerd zijn.

Het hierboven genoemde boekje, waarvan de originele uitgave onder de titel 'Why root canal therapy' eerder in de Verenigde Staten verscheen, lijkt aan de genoemde voorwaarde te voldoen. Met behulp van fraaie illustraties en duidelijke korte teksten kan een patiënt die voor een 'endo' moet worden behandeld, duidelijk worden gemaakt waarom een dergelijke behandeling moet worden uitgevoerd. Voorts worden de diverse fasen in de behandeling beschreven en eveneens wordt vermeld waarom er mislukkingen kunnen optreden.

Deze uitgave kan de algemeen-practicus van harte worden aanbevolen.

M. A. J. Eijkman, Wassenaar

M. A. J. EIJKMAN, A. Ph. VISSER. Patiëntenvoorlichting en Tandarts. 249 pag. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht, Antwerpen 1987. Prijs f 47,50. ISBN 90 313 0781 5.

Dit boek – door de schrijvers, een tandarts en een sociaal-psycholoog, een studieboek genoemd – behandelt als centraal thema de patiëntenvoorlichting, (T)GVO op micro-niveau. Een groot deel van het boek gaat hier dan ook over, met als onderverdeling de patiënteninformatie, -instructie en -begeleiding. In het totaal bevat het boek negen hoofdstukken, waarbij behalve de patiëntenvoorlichting, een introductie in de begrippen voorlichting en (T)GVO, organisaties en (T)GVO-activiteiten, massacommunicatie en tandheelkundige kennis, hulpmiddelen in de patiëntenvoorlichting en tot slot enkele kanttekeningen over voorlichting en ethiek aan de orde komen. De (T)GVO heeft al een relatief lange geschiedenis achter zich en heeft zich in de loop der jaren geëvalueerd. Dit boek geeft

een vrij compleet beeld van deze evolutie en als zodanig heeft het een encyclopedisch karakter met veel goede achtergrondinformatie.

Voor wie dit studieboek bedoeld is, wordt niet geheel duidelijk: voor (tandheelkundige) hulpverleners in spe en/of voor diegene die zich hier (al) mee bezighouden? Het is in ieder geval de moeite waard voor een bredere groep dan alleen de tandheelkundige hulpverleners. De schrijvers maken dit impliciet in hun inleiding duidelijk, wanneer zij schrijven dat ten behoeve van die lezers die niet zo thuis zijn in het tandheelkundig jargon, een verklarende lijst van tandheelkundige begrippen achterin het boek opgenomen is. Hoewel het boek veel voorbeelden uit de praktijk beschrijft, laten de schrijvers door hun – bewust? – niet gehanteerde waardeoordeel, de keuze over de te hanteren methode aan de lezer over. Een uitgebreide literatuurlijst geeft de lezer tenslotte de mogelijkheid zowel tandheelkundige als niet-tandheelkundige literatuur op de hierboven beschreven terreinen, te raadplegen.

Samenvattend kan gezegd worden dat het een compleet, prettig lezend boek is. Door zijn veelheid aan informatie en visies is het echter voor de lezer hier en daar wat ondoorzichtig. Maar voor degenen die zich serieus bezig (willen) houden met patiëntenvoorlichting, is het zeker aan te raden dit boek te raadplegen.

M. van der Sanden-Stoelinga, Oss

G. MAYERHOFER. Prärestaurative Kieferorthopädie. 474 pag. Quintessenz Verlags-GmbH Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio 1987. Prijs f 535,—. ISBN 3 87652 606 X.

Dit lijvige boek beschrijft de orthodonti-

sche voorbehandeling als onderdeel van meer uitgebreide restauratieve behandelingen met kroon- en brugwerk. De tekst is verdeeld in twee delen, in het eerste deel worden de theoretische principes en klinische methoden van de orthodontische voorbehandeling besproken. Het tweede deel toont, aan de hand van uitgebreide, gedocumenteerde casuïstiek het voorbehandelen van o.a. gekipte molaren, het extruderen en intruderen, het distaal verplaatsen van premolaren, geroteerde elementen, de ectostome hoektand enz.

Na een hoofdstuk over diagnose en het opstellen van een behandelplan wordt uitgebreid ingegaan op de techniek van het banderen van elementen en het plaatsen van brackets m.b.v. de zuur-etsmethode. De hieropvolgende casuïstiek toont niet alleen de orthodontische behandelingen voorafgaand aan kroon- en brugwerk. Met behulp van meer dan 750 afbeeldingen, alle in kleur, kan de geïnteresseerde lezer de uitgevoerde behandeling stap voor stap volgen. De schrijver toont zich veelzijdig in zijn behandelmethoden waarbij vooral het behandelen van het kauwstelsel in zijn totaliteit wordt benadrukt. De problematiek van retentie na orthodontische behandeling wordt overzichtelijk besproken. Hetzelfde geldt voor het vervaardigen van een 'gnathologische positioner'. In de tekst wordt niet direct verwezen naar de literatuur, wel is er aan het einde van het boek een uitgebreide literatuurlijst.

Het boek van Mayerhofer geeft een goed overzicht van de vele mogelijkheden van de orthodontische voorbehandeling waardoor een beter uitgangspunt voor de uiteindelijke restauratieve behandeling ontstaat. Zeer aanbevolen voor iedere tandarts die zich in deze problematiek wenst te oriënteren en/of verdiepen.

J. H. N. Pameijer, Heemstede